

ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

Effectiveness of the Training Program on Rabies Knowledge among Secondary Education Students under the PRBR Model Concept

ภาสกร ปัญญา ส.บ. (สาธารณสุขชุมชน)

ยุทธนา แยกคาย ส.ด.

นภา ทองกิจ ส.ม. (สาธารณสุขศาสตร์)

วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

Phatsakorn Panya B.P.H. (Community Public Health)

Yutthana Yaebkai Dr.P.H.

Napa Tongkit M.P.H. (Public Health)

Sirindhorn College of Public Health, Phitsanulok

Received: May 11, 2024

Revised: August 12, 2024

Accepted: September 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองชนิดศึกษาสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิดสถาบันพระราชชนกโมเดล (สบช.โมเดล.) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลากแบบไม่ใส่คืน โดยกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ส่วนกลุ่มควบคุมดำเนินการตามปกติ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ Chi-squared test และ Mann-Whitney U-test ผลการวิจัยพบว่า ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001 ($p < 0.001$) แต่ภายหลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล และสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้จึงควรนำไปใช้ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกอบรม ความรู้โรคพิษสุนัขบ้า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สบช.โมเดล

Abstract

This quasi-experimental research with the two-group pretest-posttest design aimed to study the effectiveness of the training program on rabies knowledge among secondary education students under the PRBR model concept. The study involved 60 secondary education students, equally assigned to experimental and control groups based on simple random sampling without replacement. The experimental group participated in the training program on rabies knowledge among secondary education students under the Praboromarajchanok Institute model (PRBR model) concept, whereas the control group was free of the intervention program. Data were collected using a questionnaire and then analyzed using frequency distribution, percentage, chi-square test, and Mann-Whitney U-test. The results revealed that before the training program, the experimental and control group's knowledge of rabies was significantly different at 0.001 ($p < 0.001$). However, after the training programs, the experimental group's knowledge of rabies was higher than before the training programs, and the control group was significantly different at 0.001 ($p < 0.001$). The findings indicate that the training program on rabies knowledge among secondary education students under the PRBR model concept could increase the knowledge of rabies. The training programs should be employed to cover all targeted groups and applied in other areas appropriately.

Keywords: Training program, Knowledge, Rabies, Secondary education students, PRBR model

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) หรือโรคเรบีส หรือโรคกลัวน้ำ (Hydrophobia) เป็นโรคจากสัตว์สู่คน (Zoonotic diseases) ที่เกิดจากเชื้อไวรัสเรบีส (Rabies virus) พบในสัตว์เลือดอุ่นเลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด เช่น สุนัข แมว ค่างคว วัว และกระรอก การติดเชื้อในมนุษย์มักเกิดจากการสัมผัสกับน้ำลายของสัตว์ที่ติดเชื้อ โดยเฉพาะจากการถูกกัด ข่วน หรือเลียบริเวณที่มีบาดแผล นอกจากนี้ยังสามารถเกิดจากการชำแหละซากสัตว์หรือการบริโภคเนื้อดิบจากสัตว์ที่ติดเชื้อ การระบาดของโรคพิษสุนัขบ้ามีความรุนแรงอย่างมากในสัตว์จำพวกสุนัขและแมว โดยพบว่ามีการติดเชื้อสูงถึง 3.7 เท่าของสัตว์ชนิดอื่นๆ ปัจจุบันยังไม่มีวิธีการรักษาที่สามารถหายขาดได้แต่สามารถป้องกันได้ด้วยการฉีดวัคซีน อย่างไรก็ตาม วัคซีนที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถป้องกันโรคได้อย่างสมบูรณ์ทั้งก่อนและหลังการเกิดโรค⁽¹⁾ การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย มีการดำเนินงานแยกตามด้านต่างๆ ได้แก่ การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ดำเนินการโดยกรม ปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคนดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระดับพื้นที่มีการดำเนินการร่วมกับหลายภาคส่วนทั้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าโดยมีการเก็บตัวอย่างในสัตว์ ขึ้นทะเบียนสัตว์มีเจ้าของ สัตว์จรจัด และสัตว์ที่มึนที่อยู่ในพื้นที่ การฝึกอบรม และการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านโรคพิษสุนัขบ้า การประชาสัมพันธ์ถึงพิษภัยของโรคพิษสุนัขบ้าให้ประชาชนเกิดความตระหนัก รับรู้รับทราบถึงวิธีการป้องกันและให้ความสำคัญกับการนำสัตว์เลี้ยงมาฉีดวัคซีน และทำหมันเพื่อเป็นการควบคุมประชากรของสุนัขและแมว⁽²⁾

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่เคยพบผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้าและพบสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า ปัจจุบันสุนัขและแมวได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามากขึ้น เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสำรวจประชากร

สุนัขและแมว มีการจัดซื้อและดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามากขึ้นหลังจากที่ขาดช่วงการจัดซื้อวัคซีนไป ประชาชนรับทราบถึงอันตรายของโรคพิษสุนัขบ้าและให้ความใส่ใจในสัตว์เลี้ยงของตนมากขึ้น จากการสำรวจ สุ่มตรวจ ประเมิน และรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า พบการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2562 และหลังจากนั้นยังไม่พบการเกิดโรคในสัตว์และในคน จึงทำให้จังหวัดพิษณุโลกผ่านการรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ระดับ A free (พื้นที่ที่ไม่พบรายงานโรคในคนและในสัตว์ควบคุมเป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี) นอกจากนี้ จังหวัดพิษณุโลกมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานสงเคราะห์ จำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลนครพิษณุโลก รองรับสุนัขได้จำนวน 300 ตัว แต่ในปัจจุบันไม่สามารถรองรับการดูแลสุนัขเพิ่มเติมได้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ได้ประสานสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก ในการขอคำแนะนำและแนวทางการจัดตั้งสถานสงเคราะห์สัตว์ ขณะนี้อยู่ในระหว่างดำเนินการจัดเตรียมพื้นที่การก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ยังประสบปัญหาการจัดการสุนัขจรจัด ไม่มีแหล่งรองรับหรือสถานพักพิงสัตว์ มีความเสี่ยงต่อการถูกร้องเรียนจากองค์กรอิสระหรือประชาชนทั่วไปจากการบังคับใช้กฎหมายการทารุณกรรมสัตว์ทั้งในระหว่างการดำเนินการควบคุมสุนัขหรือภายหลังการจัดการควบคุมสุนัขไปปล่อยในที่ที่ไม่มีความเหมาะสม และขาดการประเมินการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่⁽²⁾

สถาบันพระบรมราชชนก (สบช.) เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ผลิตบุคลากรด้านการสาธารณสุข สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดสมรรถนะหลักของสบช. โดยใช้แนวคิดสถาบันพระบรมราชชนกโมเดล (สบช.โมเดล) คือ การบูรณา-การพันธกิจอุดมศึกษาในการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิสู่ฐานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนด้วยการคัดกรอง เฝ้าระวัง ควบคุม ป้องกันโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังด้วยปิงปองจราจรชีวิต 7 สี จัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสุขภาพ ป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนด้วยกลวิธีสาธารณสุข

มูลฐาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานบนพื้นฐานการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาของชุมชน การบูรณาการศาสตร์หลายแขนง การสร้างภาคีเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสุขภาวะชุมชน⁽³⁾ นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามแผนบูรณาการโครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพะเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรขัตติยราชนารี ซึ่งมีทิศทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ในปี 2563-2568 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการป้องกัน และกลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน ประกอบด้วย 1) ประสานความร่วมมือด้านนโยบายและการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า 2) ประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม 3) ส่งเสริมและสนับสนุนอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านโรคพิษสุนัขบ้า และ 4) ประสานและให้ความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง⁽³⁾ ดังนั้น วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก (วสส.พล.) ซึ่งเป็นวิทยาลัยในสังกัดคณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมโดยเน้นความร่วมมือกับชุมชนตามมาตรา 8 (5) แห่งพระราชบัญญัติสถาบันพระบรมราชชนก พ.ศ.2562⁽⁵⁾ โดยจัดกิจกรรมบูรณาการเรียนการสอนและการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนเพื่อสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า การให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าสำหรับชุมชนโดยมุ่งเน้นชุมชนเป้าหมายที่มีปัญหาหรือเป็นพื้นที่เสี่ยงที่ต้องเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งมีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of understanding: MOU) ระหว่างอำเภอวังทอง สำนักงานปศุสัตว์อำเภอวังทอง วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ร่วมกัน รวมถึงให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าสำหรับสถานศึกษาโดยมุ่งเน้นนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่บันทึกข้อตกลงความร่วมมือตาม

แนวคิด สบช.โมเดล ได้แก่ โรงเรียนบ้านชำเตย (ประกอบ นงนุชอุปถัมภ์) และโรงเรียนบ้านเขาสมอแคลง (วีรศิริวัฒนอุปถัมภ์) อำเภอสว่าง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างความตระหนักรู้และการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในมนุษย์ จึงมีความสำคัญที่ควรส่งเสริมสร้างความรู้ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น⁽⁶⁾ โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมเสี่ยงกับการสัมผัสหรือเล่นกับสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัขหรือแมว⁽⁷⁾ ช่วงการเริ่มต้นที่เหมาะสมในการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าเนื่องจากเด็กในระดับนี้เริ่มมีความพร้อมทางด้านร่างกายและการเรียนรู้พัฒนาการทางด้านสติปัญญามากขึ้นในเรื่องของความจำ การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และเป็นช่วงวัยที่สำคัญของการวางรากฐานไปสู่การเจริญเติบโตและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ⁽⁶⁾ เมื่อนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าได้ในอนาคต⁽⁷⁾ ดังนั้น จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล เพื่อใช้เป็นโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ชนิดศึกษาสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (The two group, pretest-posttest design) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง (Experiment group) และกลุ่มควบคุม (Control group) โดยกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁸⁾ ส่วนกลุ่มควบคุมดำเนินการปกติโดยเข้าร่วมกิจกรรมการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้อื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนด เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ก่อนการฝึกอบรม จัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล เป็นการฝึกอบรมภาคทฤษฎี จำนวน 1 วัน (6 ชั่วโมง) และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) หลังการฝึกอบรมทันที

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านเขาสมอแคลง (วีรศิริวัฒนอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 76 คน ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power version 3.0.10⁽⁹⁾ ได้ขนาดตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 52 คน เพื่อป้องกันการตอบข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ การขาดหายไปจากโครงการ การถอนตัวจาก

โครงการ และการไม่ทำตามกระบวนการศึกษาภายในโครงการ โดยการปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างภายใต้เงื่อนไขเฉพาะอัตราการเกิดผลลัพธ์ไม่ครบถ้วนตามความคาดหวังร้อยละ 10⁽¹⁰⁾ ได้ขนาดตัวอย่างใหม่จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 30 คน ในจำนวนที่เท่ากันหรือในอัตราส่วน 1 : 1 เพื่อเพิ่มความแม่นยำของผลลัพธ์หรือประสิทธิภาพของการประมาณค่า⁽¹¹⁾ ซึ่งใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากแบบไม่ใส่คืน เพื่อแบ่งกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมดำเนินการตามปกติโดยเข้าร่วมกิจกรรมการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้อื่นๆ ตามที่โรงเรียนกำหนด จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion criteria) ได้แก่ มีสถานภาพการเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านเขาสมอเคลง (รัฐวิวัฒน์อุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ในปีการศึกษา 2566 สามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างชัดเจน และยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ สำหรับเกณฑ์คัดออก (Exclusion criteria) ได้แก่ พันธสถานภาพการเป็นนักเรียนลาพักการศึกษา ลาเรียน มีอาการเจ็บป่วยรุนแรงกะทันหันไม่สามารถให้ข้อมูลได้ และปฏิเสธหรือถอนตัวจากโครงการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁸⁾ นำมาใช้ในการพัฒนาเนื้อหาสาระของโปรแกรมฝึกอบรมและการวัดผลความรู้ เป็นการฝึกอบรมภาคทฤษฎี จำนวน 1 วัน ประกอบด้วย 1) หัวข้อสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย เป้าหมาย

การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าของประเทศไทย และแนวคิด สบช.โมเดล จำนวน 1 ชั่วโมง 2) หัวข้อสาเหตุของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าและพาหะของโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 1 ชั่วโมง 3) หัวข้ออาการของโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 1 ชั่วโมง 4) หัวข้อวิธีการรักษาโรคพิษสุนัขบ้าและวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 1 ชั่วโมง 5) หัวข้อการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าและหลักการ 5 ย. (อย่าแหย อย่าเหยียบ อย่าแยก อย่าหยิบ และอย่ายุ่ง) จำนวน 1 ชั่วโมง และ 6) หัวข้อการสังเกตอาการสัตว์ป่วยและการแจ้งพบสัตว์สงสัยจำนวน 1 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ และระดับชั้น โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำลงในช่องว่าง และส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁸⁾ ลักษณะคำถามเป็นปลายปิดแต่ละข้อมีคำตอบให้เลือกตอบแบบถูก-ผิด มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดให้ 0 คะแนน จำนวน 10 ข้อคะแนนเต็ม 10 คะแนน การแปลความหมายคะแนนระดับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแบ่งออกเป็น 3 ระดับ⁽¹²⁾ คือ ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 80 ขึ้นไป (8 คะแนนขึ้นไป) ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60 - 79 (6-7 คะแนน) และความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับต่ำ น้อยกว่าร้อยละ 60 (5 คะแนนลงไป) ทั้งนี้ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์⁽¹³⁾ ได้ค่ารายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-21⁽¹⁴⁾ เท่ากับ 0.725 ค่าความยากง่ายได้ค่ารายข้ออยู่ระหว่าง 0.23-0.80 และค่าอำนาจจำแนกได้ค่ารายข้ออยู่ระหว่าง 0.27-0.75

การรวบรวมข้อมูลวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาและเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก เอกสารรับรองเลขที่ SCPHPL 2/2567.1.30 วันที่รับรอง 1 กุมภาพันธ์ 2567 การรับรองนี้มีผลถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2569 เรียบร้อยแล้วก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการฝึกอบรม ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก ถึงโรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (รัศมิ์วัฒนอุบลรัตน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมและการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (รัศมิ์วัฒนอุบลรัตน์) ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับครูและผู้แทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (รัศมิ์วัฒนอุบลรัตน์) เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับวิธีดำเนินการ ระยะเวลา การเก็บรวบรวมข้อมูล และแผนการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบข.โมเดล และผู้วิจัยเตรียมเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

2. ขั้นตอนการฝึกอบรม หลังจากได้ดำเนินการตามขั้นเตรียมการเรียบร้อยแล้วนั้น ผู้วิจัยได้อธิบายอย่างละเอียดกับกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ก่อนการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบข.โมเดล เป็นการฝึกอบรมภาคทฤษฎี จำนวน 1 วัน (6 ชั่วโมง) ณ โรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (รัศมิ์วัฒนอุบลรัตน์) ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

3. ขั้นตอนหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมทันที เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ครบถ้วน และความถูกต้องของข้อมูลระบุรหัสบันทึกลงคอมพิวเตอร์แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผลการวิจัยในลำดับต่อไป พร้อมทั้งคืนข้อมูลการวิจัยให้โรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (รัศมิ์วัฒนอุบลรัตน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มทดลอง ได้แก่ เพศ อายุ และระดับชั้น โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และ Chi-squared test 2) การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบข.โมเดล โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test เนื่องจากตัวแปรทดสอบกระจายไม่เป็นโค้งปกติ และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน และ 3) การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้น ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบข.โมเดล โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test เนื่องจากตัวแปรทดสอบกระจายไม่เป็นโค้งปกติ และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลองส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 53.3 มีอายุ 13 ปี ร้อยละ 46.7 และกำลังศึกษาอยู่ในระดับ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 46.7 ส่วนกลุ่มควบคุม ส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 53.3 มีอายุ 12 ปี ร้อยละ 53.3 และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 53.3 ทั้งนี้ เมื่อจัดให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคุณลักษณะทางประชากรเหมือนกันหรือให้คล้ายคลึง

กันมากที่สุด พบว่า ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีเพศไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุและระดับชั้นมัธยมศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามข้อมูลคุณลักษณะทางประชากร (n = 60)

ตัวแปร	กลุ่มทดลอง (n = 30)		กลุ่มควบคุม (n = 38)		χ^2	df	p-value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
เพศ							
ชาย	16	53.3	16	53.3	0.000	1	1.000
หญิง	14	46.7	14	46.7			
อายุ (ปี)							
12 ปี	6	20.0	16	53.3	7.408	2	0.025
13 ปี	14	46.7	7	23.3			
14 ปี	10	33.3	7	23.3			
ระดับชั้น							
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	6	20.0	16	53.3	7.408	2	0.025
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	14	46.7	7	23.3			
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	10	33.3	7	23.3			

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าของคะแนน ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรม ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้ เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุม ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความ รู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test เนื่องจากตัวแปรทดสอบกระจาย ไม่เป็นโค้งปกติ พบว่า ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรม ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้ เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล (n = 60)

ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า	n	Median	Mean Rank	Z	p-value
กลุ่มทดลอง	30	7.00	21.77	-3.954	<0.001
กลุ่มควบคุม	30	8.00	39.23		

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้น ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรม

ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test เนื่องจากตัวแปรทดสอบกระจายไม่เป็นโค้งปกติ พบว่า หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล (n = 60)

ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า	n	Median	Mean Rank	Z	p-value
คะแนนส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มทดลอง ($D_1 = O_2 - O_1$)	30	3.00	44.22	-6.220	<0.001
คะแนนส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มควบคุม ($D_2 = O_4 - O_3$)	30	1.00	16.78		

อภิปรายผล

โรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (วีศิริวัฒนอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น จึงทำให้มีจำนวนนักเรียนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนใกล้เคียงอื่นๆ ที่อยู่ภายในอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เหมือนกัน ดังนั้น ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านเขาสมอแครง (วีศิริวัฒนอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากแบบไม่ใส่คืน เมื่อจัดให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคุณลักษณะทางประชากร

เหมือนกันหรือให้คล้ายคลึงกันมากที่สุด พบว่าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเพศไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุและระดับชั้นมัธยมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบซ.โมเดล พบว่าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หลังจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ก่อนการฝึกอบรม จัดให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบซ.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁸⁾ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมภาคทฤษฎี ระยะเวลา 1 วัน (6 ชั่วโมง) ส่วนกลุ่มควบคุมดำเนินการปกติ โดยเข้าร่วมกิจกรรมการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้อื่น ๆ ตามที่โรงเรียนกำหนด และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) หลังการฝึกอบรมทันที

หลังจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบซ.โมเดล ผู้วิจัยเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าที่เพิ่มขึ้น ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าส่วนต่างที่เพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบซ.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นควรนำความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าไปใช้ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนได้ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎี

Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁸⁾ ที่กล่าวว่า ความรู้คือสิ่งที่มนุษย์มีความคิดได้จากข้อเท็จจริงที่ตนคิด มีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลต่อการปฏิบัติในอนาคตได้ โดยมีทัศนคติเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้กับการปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การลงมือปฏิบัติ ความถูกต้อง ความต่อเนื่อง และความเป็นธรรมชาติ เมื่อปฏิบัติบ่อยครั้งจนเกิดเป็นทักษะ⁽⁸⁾ การฝึกอบรมยังเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁽¹⁵⁾ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดชลบุรี พบว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสูงกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าได้ในอนาคต⁽⁶⁾ และสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียนพื้นที่หัวสัตว์บก: กรณีศึกษาตำบลเมืองพล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนหลังกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 แผนการจัดการเรียนการสอน เรื่องการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05⁽⁷⁾

สรุปผลการศึกษา

โปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบซ.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ โดยส่งผลต่อความรู้ที่สูงขึ้น/มากขึ้น จึงควรนำไปใช้ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและนำประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันพระบรมราชชนก กรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ไปใช้ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาหรือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายว่าจะมีประสิทธิผลในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าได้หรือไม่ อย่างไร รวมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

2. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี (สอน.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) นำโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ไปใช้เฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และการจัดทำแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ผลการวิจัยนี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นให้เป็นมาตรฐาน

2. ควรติดตามความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.

โมเดล ที่เกิดขึ้นว่ายังคงอยู่มากน้อยเพียงใด เช่น ในระยะ 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน 9 เดือน และ 12 เดือน หลังการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ทั้งนี้ เพื่อยืนยันประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล ด้านความคงทนของความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าที่เกิดขึ้นจากโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล

3. ควรพัฒนาโปรแกรมการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล โดยเพิ่มเติมตัวแปรตามทฤษฎี Knowledge Attitude Practice (KAP)⁽⁴⁾ ให้ครอบคลุมการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่นอกเหนือจากการฝึกอบรมให้ความรู้เพียงอย่างเดียว

4. ควรนำแนวคิดและทฤษฎีอื่นๆ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายใต้แนวคิด สบช.โมเดล เช่น ทศนคติ การปฏิบัติพฤติกรรมแรงจูงใจในการป้องกันโรค การรับรู้ความสามารถของตนเอง ฯลฯ เพื่อเป็นทางเลือกในการนำไปใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทแต่ละพื้นที่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก และผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาสมอเคลง (วีรศิริวัฒน์อุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค. โรคพิษสุนัขบ้า [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=25.
2. ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี เขตตรวจราชการที่ 17. รายงานผลการตรวจติดตามโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพะเจ้าอนุวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รอบที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี; 2566.
3. วิชัย เทียนถาวร. แนวคิด สบช.โมเดล. นนทบุรี: สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข; 2566.
4. ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์. สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงเป็นประธานประชุมโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ครั้งที่ 2 [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://chulabhornchannel.cra.ac.th/media-library/online-news/18399/>
5. พระราชบัญญัติสถาบันพระบรมราชชนก พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา; 2562. เล่มที่ 136, ตอนที่ 43 ก (5 เมษายน 2562): หน้า 40-65.
6. อารยา ประเสริฐชัย, วุฒิจกร พันธุ์สมบัติ, ลักษิกา จิมพลี, มณฑิชา เดชเกตุ, มยุรินทร์ เหล่ารุจิวิสวัสดิ์. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดชลบุรี. วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ 2566; 16(2): 154-67.
7. สุภาพร พุฒิบึงจิ, บุญทนากร พรหมภักดี, กิตติศักดิ์ สีสด. การพัฒนารูปแบบการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในโรงเรียนพื้นที่หัวสัตว์บก: กรณีศึกษาตำบลเมืองพล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น 2564; 28(3): 93-108.
8. Bloom BS. The role of educational science in curriculum development. Int J Educ Sci 1965; 1: 5-15.
9. Faul F, Erdfelder E, Buchner A, Lang AG. Statistical power analyses using G*Power 3.1: tests for correlation and regression analyses. Behav Res Methods 2009; 41(4): 1149-60.
10. จณิต แก้วกั้ววาล. ขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคลินิก. ใน: พรณิ ปิตุสทธิธรรม, ชัยนัต พิเชิรสุนทร, บรรณาธิการ. ตำราการวิจัยทางคลินิก ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง; 2561. หน้า 185-227.
11. Hennessy S, Bilker WB, Berlin JA, Strom BL. Factors influencing the optimal control-to-case ratio in matched case-control studies. Am J Epidemiol 1999; 149(2): 195-7.
12. Bloom BS. Taxonomy of educational objectives, handbook I: The cognitive domain. New York, NY: David McKay; 1975.
13. Rovinelli RJ, Hambleton RK. On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. Tijdschrift voor Onderwijsresearch 1977; 2(2): 49-60.
14. Kuder GF, Richardson MW. The theory of the estimation of test reliability. Psychometrika 1937; 2(3): 151-60.
15. วิจิตร อวาทกุล. การฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2550.